

ФОРМУВАННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ УПЕВНЕНОСТІ В СОБІ У ГРУПОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено проблемі формування у дітей старшого дошкільного віку впевненості у собі в процесі групової діяльності. Представлено етапи впровадження програми «Формуємо впевнену особистість дошкільника» та висвітлено особливості її реалізації. Надано аналіз впроваджені програми та її результатів. Розкрито методи роботи вихователя та умови їх застосування в освітньому процесі дошкільного навчального закладу.

Ключові слова: *упевненість в собі, старші дошкільники, компетентнісний підхід, методологія, концепція, етапи, організаційно-педагогічна діяльність.*

У нинішніх умовах розвитку дошкільної освіти професія педагога потребує вдосконалення та осучаснення знань, умінь і навичок. Підвищення професійного рівня педагогічних кадрів відповідно до запитів сучасного життя — необхідна умова модернізації системи освіти. Діяльність вихователя має бути спрямована на розвиток особистості дитини, її можливостей та здібностей, передбачати «суб'єкт-суб'єктні стосунки», які виступають основою професіоналізму.

У статті розкрито особливості впровадження в освітній процес дошкільного навчального закладу програми «Формуємо впевнену особистість дошкільника», зокрема організаційно-педагогічні умови її реалізації. Розроблена нами програма розрахована на рік по 4 години на тиждень, із них: 1 год. — навчальна діяльність, 2 год. — ігрова та образотворча діяльність, 1 год. — гурткова робота. Методологічну основу розробки становлять дослідження І. Дичківської [4], О. Долиної [5], О. Кононко [1], К. Крутій [6], О. Низковської [5] та інших. Концептуальною основою програми є особистісний, діяльнісний і компетентнісний підходи. Програма «Формуємо впевнену особистість дошкільника» відповідає Базовому компоненту дошкільної освіти та освітнім лініям, таким як: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини». Пункти програми узгоджені з Інструктивно-методичним листом «Про розроблення програм для дошкільної освіти» від 28.02.2013 № 1/9-152 та відповідають пріоритетним напрямам розвитку освіти в Україні [1-3].

Упроваджена нами програма «Формуємо впевнену особистість дошкільника» була реалізована за такими етапами (рис. 1).

Рис. 1. Схема проведення програми «Формуємо впевнену особистість»

Реалізація програми передбачала співпрацю педагога з батьками та проведення підготовчої роботи, а також застосування новітніх педагогічних методів діяльності: мультимедіа для демонстрації відеоматеріалів, зображувального мистецтва, ігрової діяльності, гурткової роботи. Програмою передбачено також демонстрування творчих робіт дітей та театралізовані заходи.

Для підвищення професійної компетентності вихователів із проблеми виховання дошкільників та формування впевненості у собі в процесі групової діяльності було організовано заняття «Педагогічна майстерність вихователя». Під час заняття педагогічний колектив отримав інформацію щодо особливостей розвитку дітей старшого дошкільного віку та ролі формування впевненості у собі, особливості впливу групової діяльності на формування впевненості у собі дошкільника; застосування новітніх методів та форм роботи з дошкільниками. Вихователям було надано рекомендації щодо впровадження програми.

Формуючи у дітей старшого дошкільного віку впевненість у собі під час проведення групової діяльності, вихователі створювали атмосферу спонтанності та невимушеності поведінки дошкільників, чому сприяло введення принципів гуманності, позитивності, демократизації. Сприятливий психологічний клімат дав дошкільникам змогу відчувати емоційну безпеку та виявити власні здібності. Уведення вищезгаданих принципів стимулювало до саморозкриття, нівелювало страх осуду і нерозуміння. Професіоналізм вихователів, їхнє безоцінне ставлення, прийняття особливостей кожного, підтримка у роботі з групою, рівність кожної дитини незалежно від її успіхів сприяли отриманню високих результатів із розвитку впевненості дошкільників у собі.

Проведене серед батьків опитування «Моя дитина впевнена у собі» на початку програми зафіксувало низьку зацікавленість батьків у формуванні в дошкільників зазначеної якості (13,3%), однак вона суттєво зросла наприкінці програми (78,2%). «Школа батьківства», яка проводилася нами кожного місяця, сприяла підвищенню розуміння ролі батьків (їхньої поведінки та принципів виховання) у розвитку впевненої у собі дитини.

Вибір форм та методів навчання було співвіднесено із віком дитини її емоційним та психологічним станом. Ураховано індивідуальні особливості дитини (інтелектуальні можливості, розвиток мовлення, уваги тощо), сімейне положення (благополучна, неблагополучна родина тощо).

У підборі форм та методів роботи ми зважали на формування у дітей цього віку рефлексії, завдяки якій вони усвідомлюють власне «Я» та розвивають позицію щодо сприйняття зовнішнього світу: «Я – впевнений у собі» чи «Я – невдаха»; «Мене люблять та шанують оточуючі» чи «Мене не поважа-

ють, не шанують»; «Я зможу досягти високого результату» або «Не впевнений, чи зможу» та ін. Методи та техніки, використані у програмі, були цікаві дітям та дали їм змогу відчути внутрішню силу, перемогу, впевненість у собі. Прагнення дитини у цей віковий період вийти за межі власної дитячості та відчути дорослість сприяло мотивуванню до отримання нової соціальної позиції: впевненого, успішного, улюбленого.

Заняття відповідали таким вимогам: тривалість 15-25 хвилин, час міг варіюватися залежно від вправ та емоційного стану дітей; загалом 48 годин на рік. Структура занять передбачала: вранішні збори дітей та сніданок, прогулянка з використанням сюжетно-рольових або спортивних ігор, відеохвилинка, харчування, обідній сон, заняття «Формуємо впевнену особистість дошкільника» (тематичні заняття або інтегровані), ігрові заняття (групові ігри, рольові та сюжетні), тематичне малювання (використання зображувальних технік у контексті формування впевненості дошкільника у собі).

Під безпечним ігровим середовищем для дитини ми розуміли введення принципів, серед яких: безоцінність особистості дитини (піддаються критиці її дії, а не вона сама), прийняття її особистісних особливостей (повільність, замкненість, надмірна активність тощо); підтримка (надання допомоги у певних діях без нав'язування, емоційна підтримка тощо); отримання зворотного зв'язку (запити або дії дитини під час групової роботи не повинні бути знівельовані, емоційна реакція вихователя має обов'язково супроводжувати будь-який процес); сприяння експериментуванню дитини з новими формами поведінки (вихователь повинен підтримувати творчість та активність дитини); сприяння взаємодії дітей через спільну діяльність; відвертість та відкритість (вихователь, виявляючи відкритість та відвертість відносно дій дитини, мотивує дитину до саморозкриття, відчуття безпеки тощо); принцип «Я» (вихователь спонукає кожну дитину до вияву власних почуттів, переживань, висловлювання думок тощо); конфіденційність (вихователь не відкриває оточуючим окремі переживання дитини, які б могли її емоційно травмувати). Отже, упроваджені принципи забезпечили формування у дітей відчуття емоційної безпеки, сприяли дослідженню власних можливостей, зміні поведінки, відкриттю самого себе оточуючим, що підвищувало впевненість у собі.

Формування у дошкільника впевненості в собі у груповій діяльності відбувалося шляхом використання ігрових методів. Сюжетно-рольові ігри дають змогу: відтворювати культурні

традиції та правила взаємодії у суспільстві, його цінності й норми; розвивати комунікативні навички, що сприяють розвитку мовлення дітей, набуттю ними навичок продуктивного спілкування; розвивати інтелект дошкільника (адже робота у групі та слідування правилам гри сприяє мислинневим процесам) та сприяти фізичному розвитку (руховій активності, виробленню впевненої постанти, ходи, уміння конструктивно виявляти емоції тощо). Театралізовані ігри будуються на основі вже існуючого твору та мають готовий сюжет, ролі, вчинки героїв. Від дошкільників вимагалося розуміння змісту сюжету, можливості грати ролі героїв та моделювати їхню поведінку, користуватися жестами, мімікою тощо. Такі ігри сприяли розвитку рішучості, сміливості, ініціативності, наполегливості й об'єктивності, позитивного ставлення до життя, здатності до спонтанності, уміння правильно оцінити свої сили, емоційно та інтонаційно виразно характеризувати персонажів, відображати їхні рольові дії та взаємини, виявляти власне ставлення до них та їхніх вчинків.

У нашому дослідженні використано такі дидактичні ігри: ігри з предметами; настільні друковані ігри (лото, доміно), ігри у слова. Використання перелічених ігор формує у дітей такі риси, як упевненість у позитивному результаті дій, здатність виправляти помилки виконаної роботи, підтримувати бесіду певної тематики, залучатися до колективного обговорення, діяльності, ефективно долати конкуренцію, швидко реагувати на запитання, висловлювати власну думку, розмірковувати над поставленими запитаннями. Дидактичні ігри сприяють прояву пізнавальної активності, розвитку логічного мислення, активного мовлення, пам'яті, уваги, вони спонукають до узагальнення і закріплення матеріалу, розвивають уміння організовувати ігри (обирати гру, встановлювати правила, визначати героїв), здатність висловлювати та приймати вимоги, похвалу, критику, встановлювати контакти з оточуючими, чітко висловлювати власні думки та бажання, характеризувати себе, що загалом забезпечує високий рівень самоповаги. Нами використовуються такі ігри: «Упевненість та невпевненість», «Обери пару впевненості», «Виправ помилку», «Я – хороший, Я – поганий».

У контексті розвитку впевненості у собі спортивні ігри сприяють: формуванню впевненої постанти, ходи, сміливих рухів, відкритих жестів, позитивної міміки з широким репертуаром, упевненого погляду, чіткої манери говорити, дотримуватись відповідних правил, запам'ятовувати і точно відтво-

рювати хід рухливої гри; розвивають здатність до відтворення знайомих рухів у різних ігрових ситуаціях; заохочують до імпровізації, спонукають до самостійності; виховують почуття колективізму, товарищескості, лідерства, ініціативності. З цією метою ми використовували ігри: «Веселі змагання», «Збирання піраміди», «Мисливець та звіри», «Я йду назустріч вітру», «Під дощем» та ін.

Підібрані нами методи виконували також і ряд інших функцій, зокрема: розважальну (немає потреби у постійному переключенні уваги дитини), релаксаційну (знижують напругу, тривожність тощо), комунікативну (дозволяють вільно спілкуватися дітям між собою, об'єднують та сприяють співробітництву), виховну (формують відчуття відповідальності за власні вчинки, самостійність, прогностичність); формувальну (діти набувають нових знань, апробовують уміння та навички).

Курс різноспрямованих занять, які поєднані однією тематикою «Розвиток впевненості старшого дошкільника», передбачав надання дитині інформації з проблеми впевненості у собі у вигляді: розповідей, оповідань, казок, вистав, перегляду тематичних фільмів тощо. Такі заняття стимулювали прагнення дитини до пізнання, інтелектуальної активності, комунікативності тощо.

Тематичні заняття зосереджують увагу дітей на найбільш важливих для їхнього особистісного розвитку темах: як бути впевненим, як поводитися з однолітками та мати переваги, як будувати стосунки з вихователями та подобатися дорослим тощо. Використання незвичайних сюжетів зробило заняття цікавими, що підтримало інтерес дітей до проблеми, формуючи тим самим їхню впевненість у собі. Використовувалися такі тематичні заняття: «Я впевнений у собі», «Яка це впевнена людина», «Казка про впевненість хлопчика», «Оповідання про впевненість та невпевненість». Нами використана така структура тематичного заняття: розповідь казки, оповідання чи відеосюжет; аналіз діяльності героїв з активним залученням усіх дітей; обговорення аналогічних ситуацій; узагальнення найбільш суттєвих ознак впевненості та невпевненості у собі та зіставлення їх із раніше засвоєними знаннями; мотивація і формування впевненості у собі.

Використання інтегрованих занять дало змогу збагатити практичний і теоретичний досвід дітей шляхом виконання завдань, розвинути ініціативність, можливість самовизначитися, здійснювати самостійний вибір, приймати рішення, що

сприяло формуванню упевненості у собі. Такий вид занять виховує потребу в нових враженнях, самостійності, відстоюванні власної думки, умінні працювати в команді тощо. Дітям було запропоновано заняття «Я на безлюдному острові», «Вулкан», «Я серед дикунів» та ін. Були передбачені інтегровані заняття за такої структури: розповідь оповідання чи казки, розгляд ілюстрацій, моделювання ситуації, програвання ситуації, бесіда та аналіз почутого. Завдяки тематичним заняттям діти набули практичних умінь та навичок, необхідних у спілкуванні; виробили конструктивні форми поведінки та моделі впевненої особистості; було сформовано позитивне сприйняття себе та оточуючих, уміння йти на компроміс, розуміння засобів досягнення мети, передбачення успіху; відбувалося формування творчості, креативності та навичок самоконтролю і рефлексії; здійснено розвиток уміння висловлювати власні почуття прийнятними способами тощо.

Для поглиблення відчуття дошкільниками упевненості в собі також була використана гурткова робота. Пріоритетним напрямом роботи у гуртку була творчість — образотворча діяльність та хореографія. Мета створеного нами гуртка: розвиток у дитини самостійності, активності, креативності, цікавості до нового, упевненості у рухах тощо. У контексті тематики гурткової роботи було підібрано навчальний матеріал для вихователів з питання дитячої творчості та новітніх творчих методів. Вихователям надано методичні рекомендації щодо проведення гурткової роботи. У розробленій нами програмі гуртка акцент ставився на хореографічній роботі, тематика якої була така: «Я — зірка», «Я — переможець», «Я дарую тобі якість (силу, ініціативність тощо)» та ін. Теми хореографії є незвичними, що спонукало дітей до вияву власної творчості. У процесі хореографії активно використовували психогімнастичні вправи, які сприяли формуванню: соціального інтелекту, соціальної взаємодії дитини, спілкуванню за допомогою жестів, саморефлексії, формуванню позитивних взаємин у групі, розвитку творчих здібностей.

Важливою частиною нашої програми є зворотний зв'язок, який здійснюється наприкінці занять та передбачає висловлювання міркувань, думок, почуттів, осмислення того, що відбувалося. Зворотний зв'язок може проходити з використанням ляльок, власних творів мистецтва тощо. Дітям пропонується оцінити творчість товаришів та зробити колективний малюнок або колаж, який би виражав їхні почуття.

Аналізуючи результати впровадженої нами програми з розвитку впевненості старшого дошкільника у собі в процесі групової взаємодії, доцільно зосередити увагу на тих педагогічних умовах, що виявилися найбільш ефективними. Продуктивними визначено: групова взаємодія; активізація вихователями позитивного емоційного клімату у дитячому колективі з урахуванням гуманістичних, демократичних принципів виховання; єдність виховних впливів батьків та дошкільного закладу; методична робота з педагогічним колективом, що передбачала розвиток мотивації та збагачення знань, умінь і навичок з формування впевненості дитини у собі в процесі групової діяльності.

Отримані результати формувального експерименту щодо рівня сформованості впевненості старших дошкільників у собі демонструють суттєві позитивні зрушення. Отже, теоретико-методологічна концепція довела свою ефективність та може бути покладена в основу формування впевненості у собі старших дошкільників.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. керівник А.М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; авт. кол-в: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В. [та ін.] // Вихователь-методист дошкільного закладу. Спецвипуск. — 2012. — 26 с.
2. Дитина в дошкільні роки: комплексна додаткова освітня програма / автор. колектив; керівник К.Л. Крутій. — Запоріжжя: ЛІПС-ЛТД, 2011. — 188 с.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології / І. Дичківська. — К., 2004. — 234 с.
4. Долинна О. Організована навчально-пізнавальна діяльність дітей в дошкільному закладі / О. Долинна, О. Низковська // Вихователь-методист. — 2010. — №7. — С. 14.
5. Крутій К.Л. Термінологічне поле інновацій в дошкільній освіті / К.Л. Крутій // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. М. Тоголя. — Ніжин, 2006. — №5. — С. 6-9.

Статья посвящена проблеме формирования у детей старшего дошкольного возраста уверенности в себе в процессе групповой деятельности. Раскрыты этапы внедрения программы «Формируем уверенную личность дошкольника» и особенности их реализации. Представлен анализ внедренной программы и ее результаты. Освещены особенности подбора методов работы воспитателя и условия их внедрения в воспитательный процесс детского учебного заведения.

Ключевые слова: *уверенность в себе, старшие дошкольники, компетентный подход, методология, концепция, этапы, организационно-педагогическая деятельность.*

A. Ye. Sirenko

The Formation of Self-Confidence in Senior Preschool Children during Group Activities

Cherkasy In-Service Teacher Training Institute (38/1 Bydoshchenska Str., Cherkasy, Ukraine).

The article deals with the problem of formation of self-confidence in senior preschool children in the process of group activities. The paper presents the stages of implementation of the program «We Form the Confident Personality of Preschooler» and discovers the peculiarities of their implementation. An analysis of the program implementation and its results are highlighted. The features of selection of educator's work methods and conditions for their implementation in the educational process of a kindergarten are described.

The most effective conditions in the realization of the program are defined as follows: group interaction, positive emotional atmosphere in the group, taking into consideration humanistic and democratic educational principles, the united influence of parents and preschool educational establishment, methodical work with educators that envisages motivation development, gaining knowledge and skills on the formation of self-confidence of a preschool child in the process of group activity.

Keywords: *self-confidence, senior preschooler, competence approach, methodology, concept, stages, organizational and teaching activities.*

References

1. Bogush, A. M. (Head). (2012). Bazovyi component doshkilnoi osvity [The basic component of preschool education]. *Vykhovatel-metodyst doshkilnoho zakladu*. Special issue, 26.
2. Krutii, K. L. (Head). (2011). Dytyna v doshkilni roky: kompleksna dodatkova osvitnya programa [A child in preschool years: a complex additional educational program]. Zaporizhzhia: LIPS-LTD.
3. Dychkivska, I. (2004). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovational pedagogical technologies]. Kyiv.
4. Dolynna, O. & Nyzkovska, O. (2010). Orhanizovana navchalno-piznavalna diialnist ditei v doshkilnomu zakladi [The organized educational-cognitive activity of children in the educational establishment]. *Vykhovatel-metodyst*, 7, 14.
5. Krutii, K. L. (2006). Terminolohichne pole innovatsii v doshkilnii osviti [Terminological field of innovations in preschool education]. In *Naukovi zapysky Nizhenskoho derzhavnogo universytetu im. M. Hoholia*: 5 (pp. 6-9). Nizhyn.